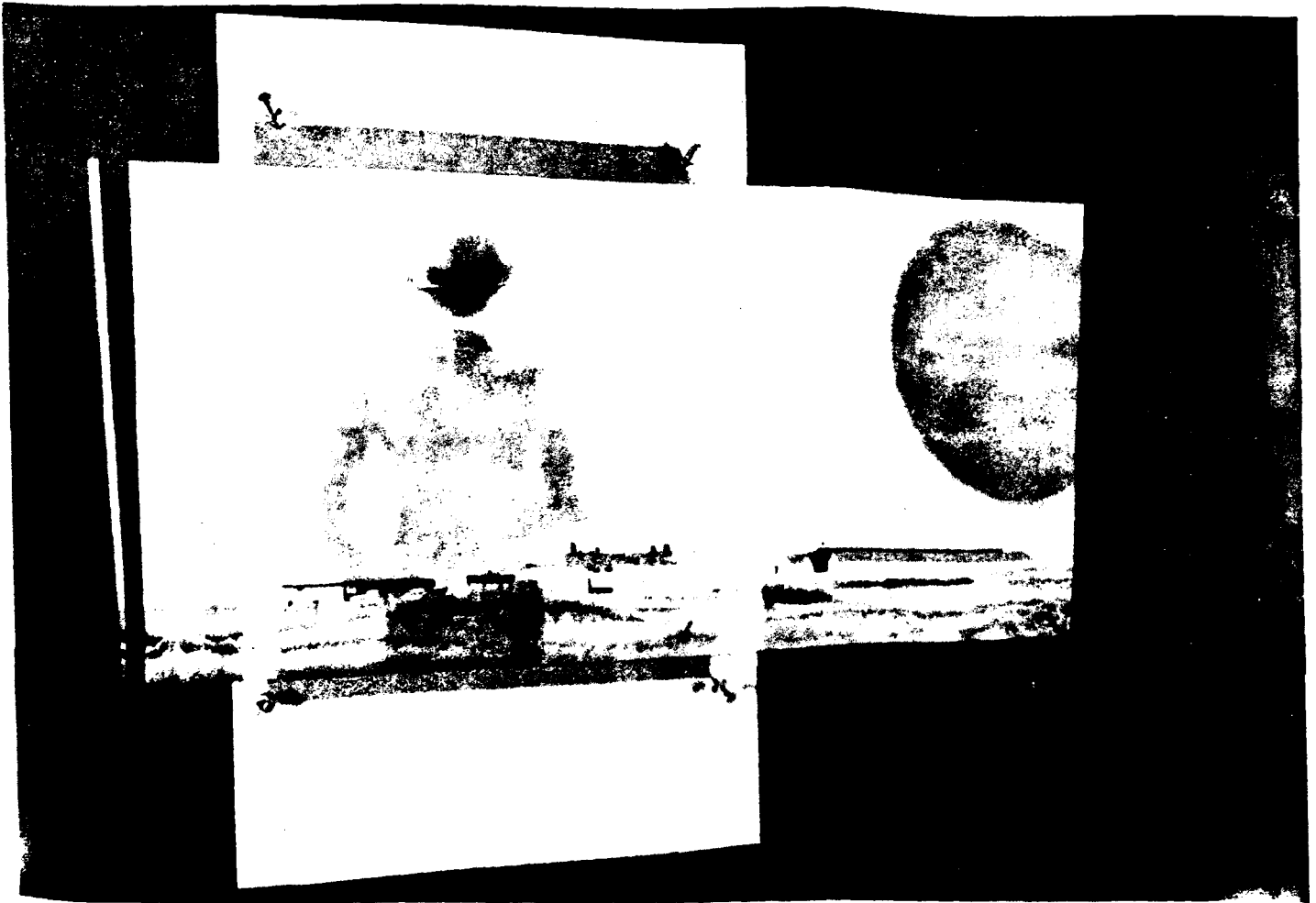

Οι απορίες που ακολουθούν αποτελούν παρέκταση των οκτώρων που όσπρρι-
φίας ανέπτυξε σε σχετικά άρθρο του στο «Βήμα» της 30.3.80, όπου ζήτησε την
ανάθεση του Συντάγματος για να καθιερωθεί η άμεση έκλογή του Προέδρου
της Δημοκρατίας από το λαό.

Υπεράσπιση τῆς ἄμεσης ἐκλο- γῆς τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας*

Ε.Κ. Βολουδάκης

Ὁ οὐσιαστικός αποκλεισμός τοῦ λαοῦ ἀπὸ τὴν ἐκλογή τοῦ
νέου ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους, σὲ συνδυασμό μὲ τὶς συνθήκες
κάτω ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἐγίνε ἡ ἐκλογή αὐτή(1), ἔκανε τοὺς Ἕλλη-
νες πολίτες, ἀνεξάρτητα ἀπὸ ἰδεολογικές θέσεις καὶ κομματικές
προτιμήσεις, νὰ συνειδητοποιήσουν τὰ ἀποτελέσματα τῆς μεσο-
λάβησης τῶν ἀντιπροσώπων στὴν ἀνάδειξη τοῦ Προέδρου τῆς
Δημοκρατίας (ΠτΔ) τὴν ὁποία καθιερώνει τὸ Σύνταγμα τοῦ
1975. Πράγματι, ἀπὸ ἐνεργούς πρωταγωνιστές πού τοὺς θέλει
τὸ δημοκρατικό ἀξίωμα γιὰ κάθε ἐκλογή προσωπικῶν φορέων
τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, οἱ Ἕλληνες ἐκλογεῖς βρέθηκαν στὴ

θέση τῶν θεατῶν γιὰ νὰ χειροκροτήσουν ἢ νὰ ἀποδοκιμάσουν
τὶς ἐνέργειες τῶν ἐκλεκτόρων, στοὺς ὁποίους, πρὶν λίγα χρό-
νια, παραχώρησαν, μὲ ἀντιπροσωπευτικό ἐπίσης τρόπο, τὴν
ἐξουσία ἀνάδειξης τοῦ ἀνώτατου ἀρχοντα.

Ἔτσι, γιὰ μιὰ ἀκόμη φορά στὴ συνταγματική μας ἱστορία, ἡ
θέληση τῶν ἀντιπροσώπων παίρνει τὴ θέση τῆς κυρίαρχης
λαϊκῆς θέλησης σχετικά μὲ τὴν ἐπιλογή τοῦ προσώπου τοῦ
ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους. Ἡ ὑλοκατάσταση αὐτὴ ἀποτελεῖ μιὰ
ἀκόμη ἐκδήλωση τοῦ καθαροῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ συστήματος
πού ἐγκαθιδρύθηκε καὶ ἴσχυσε στὴ χώρα μας ἀπὸ τὸ 1822 καὶ

(1) Ἡ ἐπίσπευση τῆς διαδικασίας τῆς ἐκλογῆς τοῦ ΠτΔ, ἡ αἰγνίδα ἐπιχειρήσεως
ἀπὸ τὸν κ. Καριμανλὴ τῶν γημῶν γιὰ τὴν ἐπαρκυρότητα τοῦ στο ἀξίωμα τοῦ
ΠτΔ, ἡ μὴ ἐπόδειξη κοινῶ ἐπισημῶν ἀπὸ τὰ κόμματα τῆς ἀντιπολίτευσης, ὁ
ὄρος πολλῶν κομμάτων ὅτι θὰ ψηφίζαν τὸν ἐπισημῶ κ. Καριμανλὴ ἂν γινόταν
προηγουμένως ὁρισμένες νομοθετικές μεταρρυθμίσεις, ἡ ἄρνηση τοῦ ΠΑ.ΣΟ.Κ
νὰ «συμμετάσσει» στὴν ἐκλογή τοῦ ΠτΔ, ἄρνηση πού τελικὰ μετὰ ἀπὸ διαδοχικές
ἀμφιταλαντευόμενες θέσεις πῆρε τὴν προπόνηση μικρῆ τῆς λαϊκότητας τῶν
βολευτῶν τοῦ κατὰ τὴ διαδικασία τῆς ἐκλογῆς χωρὶς νὰ ψηφίσουν, κ.ά. εἶναι
ἐνέργειες πού μπορεί νὰ ἐξυπηρετοῦν στενά κομματικά συμφέροντα ἀλλὰ ἀσφα-
λῶς δὲν βοηθοῦν στὴ διατήρηση τοῦ κύρους τοῦ θεσμοῦ τοῦ ΠτΔ καὶ τῶν
δημοκρατικῶν θεσμῶν γενικότερα.

πού αποτελεί ένα ξεπερασμένο πρότυπο «δημοκρατικού πολιτεύματος». Γι' αυτό ακριβώς τό λόγο, η πρόσφατη προεδρική έκλογή θά πρέπει νά αποτελέσει άφετηρία ενός σοβαρού προβληματισμού γύρω από τήν αντιπροσωπευτική άσκηση τής πολιτικής έξουσίας στό σύνολό της και ειδικότερα τής διατήρησης ή όχι τής έμμεσης ανάδειξης του άρχηγού του κράτους. Στά πλαίσια του προβληματισμού αυτού θά εκθέσουμε συνοπτικά μερικά βασικά έπιχειρήματα ύπέρ τής άμεσης έκλογής του ΠτΔ(Ι) και θά κάνουμε μιá σύντομη θεώρηση των επιφυλάξεων που συναντά ή καθιέρωσή της (ΙΙ).

I. Τά βασικά έπιχειρήματα

Η άμεση σύνδεση του άρχηγού του κράτους μέ τή λαϊκή θέληση θά μεταβάλλει σέ σημαντικό βαθμό τους παραδοσιακούς κανόνες του πολιτικού παιχνιδιού. τής συνήθειες και τόν τρόπο σκέψης που διαμορφώθηκαν στα πλαίσια τής εφαρμογής του κλασικού κοινοβουλευτικού συστήματος στη χώρα μας. Μιά συνταγματική λυσιπρόσδεξη μέ τά παραπάνω αποτελέσματα είναι φυσικό νά προκαλεί σκεπτικισμό. Ο άρχικός αυτός σκεπτικισμός μπορεί νά διασκεδαστεί από τρία βασικά έπιχειρήματα που συνηγορούν ύπέρ τής άμεσης έκλογής του ΠτΔ. Τά έπιχειρήματα αυτά είναι: ή διεύρυνση τής λαϊκής κυριαρχίας και ή στερέωση τής άδασίλευτης μορφής του δημοκρατικού πολιτεύματος (Α), ή έκδημοκρατισμός του θεσμού του άρχηγού του κράτους (Β) και ή πρόταση καθαρών πολιτικών έπιλογών στο έκλογικό σώμα (Γ).

A. Η περιοδική παρέμβαση του λαού στην ανάδειξη του άρχηγού του κράτους θά έπιτελει κάθε φορά διπλή λειτουργία: αυτή τής έκλογής του προσώπου του άρχηγού του κράτους και εκείνη τής σιωπηρής προσχώρησης στην οργανωτική άρχή του πολιτεύματος που αίρετου του άνωτατου άρχοντα.

Η πρώτη λειτουργία θά δώσει μιá νέα διάσταση στη λαϊκή κυριαρχία στο μέτρο που θά διευρύνει τήν έξουσία ανάδειξης αντιπροσώπων τής πολιτικής ψήφου και θά έγκαθιδρύσει άμεσο διάλογο μεταξύ των φορέων τής κυριαρχίας (έκλογέων) και του ενός από τους φορείς τής έκτελεστικής έξουσίας. Η άμεση αυτή πολιτική έπικοινωνία του άρχηγού του κράτους μέ τό λαό, διαμέσου τής περιοδικής ανάδειξής του, είναι σήμερα αναγκαία ένόψει τής συγκέντρωσης (για πραγματικούς και συνταγματικούς λόγους) τής έξουσίας λήψης των αποφάσεων στην έκτελεστική έξουσία.

Η δεύτερη λειτουργία θά βοηθήσει στη στερέωση τής άδασίλευτης μορφής του δημοκρατικού πολιτεύματος που καθιερώθηκε επίσης μέ άμεση έκφραση τής λαϊκής θέλησης τήν 8η Δεκεμβρίου 1974. Η άμεση συμμετοχή του λαού στη διαδικασία ανάδειξης του άνωτατου άρχοντα δέν θά έχει μόνο τήν έννοια τής έπιλογής του προσωπικού φορέα του προεδρικού αξιώματος, αλλά και τής σιωπηρής προσχώρησης στον ίδιο τό θεσμό ή τής σιωπηρής επανεπιβεβαίωσής του.

B. Είναι γνωστό ότι οι πολιτικές έπιλογές που προτείνονται από τά πολιτικά κόμματα στους έκλογείς κατά τήν ανάδειξη των μελών τής λαϊκής αντιπροσωπείας, και όταν άκόμη είναι σαφείς νοθεύονται στην πράξη. Ένας από τους παράγοντες που συντελούν στη άλλοίωση αυτή αποτελεί ή προσπάθεια των

υποψηφίων νά συγκεκριμενοποιήσουν τά προγράμματα των κομμάτων στα όποια ανήκουν, προσαρμόζοντας τα στα δεδομένα τής έκλογικής τους περιφέρειας ή στο κλίμα τής στιγμής. Αν σ' αυτό προστεθεί και ή έπηρεασμός του έκλογέα από τό συναισθηματικό στοιχείο των συγγενικών δεσμών ή από τήν ήθική υποχρέωση έκπλήρωσης των όρων που περιέχουν οι σιωπηρές συμβάσεις έκλογικής πελατείας, πρέπει νά συμπεράνουμε ότι στη χώρα μας οι κοινοβουλευτικές έκλογές έξακολουθούν νά έχουν, τουλάχιστον όσον άφορά τά άστικά και μέχρι όρισμένου βαθμού τά σοσιαλιστικά κόμματα, χαρακτήρα περισσότερο έπιλογής προσώπων και λιγότερο έπιλογής πολιτικής. Αντίθετα, ή άμεση έκλογή του ΠτΔ θά έχει ως βασική συνέπεια τήν πρόταση στο έκλογικό σώμα καθαρών πολιτικών έπιλογών σέ έθνικό επίπεδο. Ο ανταγωνισμός δύο ή περισσότερων υποψηφίων Προέδρων τής Δημοκρατίας στον α' γύρο και αναγκαστικά δύο μόνο υποψηφίων στο β' γύρο των προεδρικών έκλογών θά προσφέρει στους έκλογείς πολιτικές έπιλογές που θά είναι άπαλλαγμένες από προσωπικά αισθήματα, ιδιοτελείς ύπολογισμούς ή χυδαία ανταλλάγματα. Έτσι, ή πολιτική ψήφος θά πάψει νά είναι άπλό μέσο ανάδειξης αντιπροσώπων για νά γίνει ένα μέσο έπιλογής μιás πολιτικής, δηλαδή ένα εργαλείο καταπολέμησης των προνομίων και των κοινωνικών άδικιών μέσα στα πλαίσια ενός καθεστώτος έλευθερίας.

Γ. Στη χώρα μας ή άνώτατος άρχοντας, όταν δέν είχε μοναρχική νομιμοποίηση, ήταν ή έκλεκτός των αντιπροσώπων μέ αποτέλεσμα τήν ψυχολογική απομάκρυνση του από τό λαό και τήν έλλειψη ουσιαστικής ευθύνης άπέναντί του. Μέ τήν άμεση έκλογή του ΠτΔ θά έκδημοκρατικοποιηθεί ή θεσμός του άρχηγού του κράτους και ή έκάστοτε προσωπικός φορέας του προεδρικού αξιώματος θά καταστεί ουσιαστικά υπεύθυνος άπέναντι στο λαό. Η έκδημοκρατικοποίηση αυτή θα νομιμοποιηθεί τόν ΠτΔ για τήν άσκηση των άρμοδιοτήτων του ως ρυθμιστή του πολιτεύματος χωρίς προσφυγή σέ θεσμούς άμφίβολης δημοκρατικότητας όπως είναι τό Συμβούλιο τής Δημοκρατίας. Επίσης ή χρήση τής πρωτογενούς και δευτερογενούς κανονιστικής έξουσίας δέν θά καλύπτεται μόνο από τήν ευθύνη τής Κυβέρνησης άπέναντι στη λαϊκή αντιπροσωπεία. Άμεση έκλογή σημαίνει ουσιαστική ευθύνη και ευθύνη δέν πηγαίνει χωρίς έξουσίες. Σέ ένα δημοκρατικό πολίτευμα οι έξουσίες που συνοδεύονται από ευθύνη είναι όπωσδήποτε περισσότερο ανεκτές από τής έξουσίες χωρίς ευθύνη.

II. Οι σοβαρές επιφυλάξεις

Όσο πειστικά κι' αν είναι τά παραπάνω έπιχειρήματα, ή άμεση έκλογή του ΠτΔ από τό λαό δέν παύει νά συναντά όρισμένες σοβαρές επιφυλάξεις σχετικά μέ τή λειτουργικότητά της στα πλαίσια του κοινοβουλευτικού συστήματος (Α) και μέ τό ιδεολογικό - κομματικό περιεχόμενο τής τελικής λαϊκής έπιλογής (Β).

A. Είναι γνωστό ότι στο κλασικό κοινοβουλευτικό σύστημα μέ αίρετό άρχηγό κράτους ή δικέφαλη έκτελεστική έξουσία έξισορροπείται από τους αντιπροσώπους: Ο ΠτΔ από τους έκλεκτορες (Βουλή, Γερουσία, έκλογικό σύλλογο κλπ) μέ τήν έννοια ότι ή

ανάδειξη του εξαρτάται απ' αυτούς και η Κυβέρνηση από τη λαϊκή αντιπροσωπεία με την τεχνική της ψήφου εμπιστοσύνης. Αντίθετα στο προεδρικό σύστημα ή μονοκέφαλη εκτελεστική εξουσία είναι ανεξάρτητη από τους αντιπροσώπους και εξαρτημένη από την άμεση πολιτική ψήφο με την έννοια της ουσιαστικής ανάδειξης της απ' αυτήν. Η άμεση λοιπόν έκλογή του ΠτΔ στη χώρα μας θα εισάγει ένα στοιχείο του προεδρικού στο κλασικό κοινοβουλευτικό σύστημα δηλαδή θα αντικαταστήσει την εξάρτηση από τους αντιπροσώπους του ενός κλάδου της εκτελεστικής εξουσίας (του αρχηγού του κράτους) με την εξάρτησή του από την άμεση πολιτική ψήφο. Η μεταβολή αυτή θα έχει ως αποτέλεσμα την αναδιανομή της πολιτικής εξουσίας μεταξύ των δύο κρατικών οργάνων (Βουλή και ΠτΔ) που θα έλκουν την εξουσία τους απευθείας από το λαό και συνεπώς και τον αναπόφευκτο επαναπροσδιορισμό της κοινοβουλευτικής σχέσης με την εγκαθίδρυση νέων τεχνικών εξισορρόπησης και ισοστάθμισης μεταξύ του αρχηγού του κράτους, της Βουλής και της Κυβέρνησης. Κοντολογίς η άμεση έκλογή του ανώτατου αρχοντα θα δημιουργήσει ένα νέο πρότυπο κοινοβουλευτικού συστήματος το οποίο και δημοκρατικότερο θα είναι και από λειτουργικής σκοπιάς θα ανταποκρίνεται καλύτερα στις δομές της σημερινής βιομηχανικής και αβριανής μεταβιομηχανικής Έλληνικής κοινωνίας.

Β. Ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά της πολιτικής μας ζωής είναι η αστάθεια της εκλογικής δύναμης των πολιτικών σχηματισμών που εκδηλώνεται με απότομες μετακινήσεις εκλογών μέσα σε σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα ή ακόμη και από τη μία έκλογή στην άλλη. Ακριβώς αυτή η αστάθεια στις κομματικές προτιμήσεις των Ελλήνων εκλογέων συνιστά, και όταν ακόμη δεν ομολογείται δημόσια, τη βάση μιας δεύτερης σοβαρής επιφύλαξης στην καθιέρωση της άμεσης έκλογής του ΠτΔ. Πιο καθαρά θα μπορούσαμε να πούμε, χρησιμοποιώντας τους συμβατικούς όρους «δεξιά» και «αριστερά», ότι η δεξιά πιστεύει πως η έκλογή του ΠτΔ από το λαό είναι ενδεχόμενο να φέρει στην εξουσία Πρόεδρο της αριστεράς ενώ η αριστερά από την πλευρά της φοβάται ακριβώς το αντίθετο. Η αμφίπλευρη αυτή δυσπιστία ως προς το ιδεολογικό - κομματικό περιεχόμενο της τελικής λαϊκής επιλογής - που φαίνεται να είναι και ο κύριος λόγος για τον οποίο καμιά κομματική παράταξη δεν πρότεινε την άμεση έκλογή του ΠτΔ - είναι κατά τη γνώμη μας άδικαιολόγητη κατ' ουσία στο μέτρο που δεν λαμβάνει υπόψη την εκλογική δύναμη των δύο παρατάξεων, δεξιάς και αριστεράς, και τις συνθήκες κάτω από τις οποίες λαμβάνει χώρα η προεδρική έκλογή στις περιπτώσεις διπολισμού. Πράγματι, είναι σχεδόν βέβαιο ότι η έκλογή του ΠτΔ θα γίνεται, εκτός από ορισμένες περιθωριακές περιπτώσεις, στο β' γύρο, δεδομένου ότι ούτε η δεξιά ούτε η αριστερά διαθέτει αυτότελη εκλογική δύναμη για να εκλέξουν δικό τους Πρόεδρο Δημοκρατίας στον α' γύρο. Αυτό σημαίνει ότι οι υποψήφιοι για το προεδρικό αξίωμα τόσο της δεξιάς όσο και της αριστεράς θα είναι υποχρεωμένοι, για να κερδίσουν τους κυμαινόμενους εκλογείς, των οποίων η ψήφος έχει αποφασιστική σημασία για την έκλογή τους, να μετριάσουν τις ιδεολογικές - κομματικές θέσεις τους και τα πολιτικά τους προγράμματα. Έτσι, ο δεξιός υποψήφιος θα γίνει λιγότερο δεξιός και ο

αριστερός λιγότερο αριστερός, δηλαδή θα υπάρχει στροφή και των δύο υποψηφίων προς το κέντρο.

Η υπόθεση αυτή είναι πραγματοποιήσιμη στο μέτρο που είναι δεδομένη η υπεροχή των μετριοπαθών συντηρητικών στο χώρο της δεξιάς και των σοσιαλιστών στο χώρο της αριστεράς. Το αποτέλεσμα θα είναι ότι οποιοσδήποτε από τους δύο υποψηφίους και αν εκλεγεί Πρόεδρος Δημοκρατίας ή διαφορά μεταξύ τους θα είναι, κατά κάποιο τρόπο, περισσότερο διαφορά στυλ και λιγότερο διαφορά ουσίας. Η χώρα θα έχει και στη μία και στην άλλη περίπτωση πολιτική κέντρο και επομένως ένας σοσιαλιστής Πρόεδρος Δημοκρατίας με μετριάσιμο πολιτικό πρόγραμμα θα είναι εξίσου αποδεκτός με ένα δεξιό ομόλογο του με μετριάσιμες πολιτικές θέσεις.

Μάιος 1980

άντιθέσεις

Πολιτικό Περιοδικό

Π. Άντερσον, 'Ο Δυτικός Μαρξισμός ■ Ρ. Μπάρο, 'Η Έναλλακτική Λύση ■ Σ. Μπετελέμ, «'Ο» Μαρξισμός δεν υπάρχει ■ Γ. Ανδρεάδης, Για τον Σάρτρ ■ Γ. Αντωνίου, 'Η άρρωστη Ιατρική ■ Μ. Γλέζος, Το Συνέδριο της ΕΔΑ ■ Δ. Δέψης, Για την τρομοκρατία ■ Π. Ευθυμίου, 'Η έκλογή Προέδρου ■ Α. Ζερπίλας, 'Η αποχώρηση των 400 ■ Α. Ζερπίλας, 'Η Σοβιετική παρουσία στην 'Αφρική ■ Ε. Μανώλογλου, Γ. Παπαγιαννόπουλος, Κοινή 'Αγορά και τρομοκρατία ■ Α. Παππάς, Περί ΑΚΟΕ και συναφών θεμάτων ■ Κ. Ριζίτης, Τα αδιέξοδα του τύπου στην 'Ελλάδα ■ Α. Στάγκος, Για την κρίση της Ευρωπαϊκής 'Αριστεράς ■ Τό ιστορικό της συνεργασίας ΕΔΑ-Β' Πανελλαδική-Σ.Π.-ανεξάρτητοι ■